

Формування фінансової безпеки агропромислових підприємств

У статті досліджено сутність поняття "фінансова безпека" та розглянуто теоретичний базис формування фінансової безпеки агропромислових підприємств. Зокрема зроблено огляд різних методичних підходів до визначення змісту фінансової безпеки та її складових, означені індикатори фінансової безпеки підприємства. Автором узагальнено методичні аспекти забезпечення фінансової безпеки підприємств та запропонована концепція її формування на основі механізму управління фінансовими потоками.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансові потоки, фінансові ресурси, агропромислові підприємства.

I.A. КРЮКОВА

(Одесский государственный аграрный университет, г. Одесса, Украина)

Формирования финансовой безопасности агропромышленных предприятий

В статье исследована сущность понятия "финансовая безопасность" и рассмотрен теоретический базис формирования финансовой безопасности агропромышленных предприятий. В частности сделан обзор различных методических подходов к определению содержания финансовой безопасности и ее составляющих, определены индикаторы финансовой безопасности предприятия. Автором обобщены методические аспекты обеспечения финансовой безопасности предприятий и предложена концепция ее формирования на основе механизма управления финансовыми потоками.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовые потоки, финансовые ресурсы, агропромышленные предприятия.

I.O. KRYUKOVA

(Odessa State Agrarian University, Odessa, Ukraine)

Development of Financial Security of Agro-Industrial Enterprises

The concept of 'financial security' has been covered in the article. The theoretical basis of agro-industrial factories financial security development has been considered. In particular, the author has done an overview of different methodological approaches to determining the content of financial security and its components. The indicators of financial security of enterprise have been defined. Summing up the methodological aspects of providing business financial security the author proposes the concept of its formation based on the mechanism of financial flows.

Keywords: financial security, financial flows, financial resources, agro-industrial enterprises.

Постановка проблеми. На сучасному етапі подальшої трансформації ринкових відносин в агропромисловому комплексі актуальними залишаються питання нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її промислової переробки, покращення фінансового стану і підвищення рівня доходності суб'єктів господарювання, забезпечення продовольчої безпеки країни. Вирішення цих завдань на мікрорівні неможливе без формування ефективної системи фінансового забезпечення агропромислових підприємств, провідною ланкою якої є система формування фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, присвячені сутності та механізму забезпечення фінансової безпеки підприємств,

останнім часом все частіше зустрічаються у наукових розробках вітчизняних економістів. Серед вчених, які займаються теоретичними, методичними та прикладними аспектами забезпечення фінансової безпеки підприємств, можна відмітити: О.В. Ареф'єву, О.І. Барановського, І.А. Бланка, В.М. Гейця, К.С. Горячеву, М.Я. Дем'яненка, Т.Б. Кузенко, В.П. Мартинюка, А.Ю. Присяжнюк, А.В. Чупіса та інших.

Метою статті є дослідження теоретичного базису забезпечення фінансової безпеки агропромислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вітчизняному законодавстві термін «фінансова безпека» вперше був використаний в Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19

червня 2003 р. № 964-IV. Згідно зі змістом даного Закону фінансова безпека визначається як такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Складність та нестабільність сучасних умов господарювання, недосконалість законодавчої бази, загострення конкуренції та обмеженість фінансових ресурсів об'єктивно обумовлюють необхідність визначення сутності та механізму забезпечення фінансової безпеки на рівні окремого підприємства.

Складність і багатоаспектність дефініції «фінансова безпека підприємства» зумовлюють відсутність єдиного методичного підходу до визначення її сутності та основних складових. Серед вітчизняних вчених одним із перших визначив сутність фінансової безпеки підприємства І.А. Бланк: «фінансова безпека підприємства являє собою кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому і перспективному періоді» [3].

Більшість вчених, які досліджують поняття та зміст фінансової безпеки підприємства, характеризують її з точки зору рівня забезпеченості фінансовими ресурсами, захищеності фінансових інтересів, механізму оптимізації їх розвитку, досягнення сталого фінансового стану та відповідного рівня ліквідності [2, 9]. Це пояснюється застосуванням ресурсного підходу в теорії управління фінансовою діяльністю підприємства, який визначає характер управління з погляду оцінки джерел ресурсів, зокрема, фінансових, ефективності їх розподілу, використання, що в свою чергу, зумовлює формування відповідних фінансових результатів діяльності підприємства. Цікавим з даної методичної точки зору є визначення фінансової безпеки підприємства, як стану управління ресурсами, зокрема, фінансовими, який призводить до покращення показників фінансового-господарської діяльності та такого фінансового становища, що забезпечує захист інтересів перед загрозами [1].

На думку К.С. Горячева, фінансова безпека - це фінансовий стан, що характеризується: 1) збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг підприємства; 2) стійкістю до зовнішніх та внутрішніх загроз; 3) здатністю фінансової системи підприємства забезпечити реалізацію його фінансових інтересів, цілей та задач достатнім обсягом фінансових ресурсів; 4) здатністю забезпечувати розвиток всієї фінансової системи [4].

З ресурсної точки зору вдало представляє сутність фінансової безпеки підприємства А.В. Чупіс: «... стан ефективного використання фінансових ресурсів, що

відображається в позитивних значеннях показників рентабельності, якості менеджменту, фондівіддачі та оборотності активів, фінансової стійкості; забезпеченні оптимальної структури капіталу; підтриманні курсової вартості цінних паперів; зростанні норм дивідендних виплат; наявності перспектив подальшого розвитку» [11].

Дослідження ресурсно-функціонального підходу до визначення сутності фінансової безпеки підприємства в якості його основних переваг дозволяють виділити системність такого підходу до проблеми дослідження, врахування внутрішніх та зовнішніх факторів, що формують фінансову безпеку, системи індикаторів її оцінювання.

Поряд з цим, посилення процесів інтеграції, інформатизації, диверсифікації діяльності сучасних суб'єктів господарювання зумовлює необхідність дослідження господарської діяльності підприємств в постійному русі, циклічності та переходу від одного стану в інший. Тобто, фінансовий менеджмент в сучасній економічній теорії розглядається не як статичний процес управління ресурсами, а як динамічний процес управління потоками. Такий підхід призвів до формування сучасної концепції управління фінансовими потоками, яка розглядає фінансові ресурси як джерело формування, розподілу та використання потоків.

В господарській діяльності агропромислових підприємств переміщуються різноманітні види потоків, що сформовані відповідними видами ресурсів: матеріальних, інформаційних, сировинних, фінансових, грошових, трудових, енергетичних, технологічних тощо. Сукупність всіх цих ресурсів знаходиться в процесі постійного руху, перетворення та відновлення, набуваючи форми потоків. Чим складніша та диверсифікована господарська діяльність підприємства, тим складніший рух та характер використання ресурсів. Поряд з цим, всі аспекти забезпечення, перетворення та використання ресурсів відображаються в системі фінансових відносин підприємства. Відображення системи формування, розподілу та використання сукупності ресурсів підприємства, по суті, є формування фінансових потоків.

У зв'язку з цим, вважаємо доцільним, розглядати фінансову безпеку підприємства в контексті системно-потокowego підходу до управління його фінансовою діяльністю. В сучасних умовах вчені, які займаються дослідженням потокowego методу управління господарською діяльністю, погоджуються, що синхронізація та оптимізація фінансових потоків у часі за обсягами, структурою, вартістю, визначають рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Для проведення такого аналізу І.Ю. Гришова пропонує систему наступних показників: потенціал зовнішніх та внутрішніх джерел формування фінансових потоків, потужність власних джерел, коротко- та довгострокові джерела формування фінансових потоків [5].

Цю систему показників доповнює О.В. Єрмошкіна, яка серед показників руху фінансових потоків виділяє обсяги, швидкість, регулярність, напрями та джерела формування [7].

Серед показників, що дають якісну характеристику фінансового потоку Ковда Н.І. виділяє: коефіцієнт достатності формування фінансового потоку, коефіцієнт ефективності фінансового потоку, рівномірності руху вхідного та вихідного фінансового потоку, період оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості [8].

В сучасних умовах, коли кризова ситуація звернула увагу фінансових менеджерів на обґрунтування та реалізацію сучасних концепцій управління господарською діяльністю, постало питання забезпечення сталого розвитку та розробки механізму протидії загрозам при мінімальному забезпеченні фінансовими ресурсами. Таким методичним підходом можна вважати системно-потоківий підхід, використання методологічних засад якого дозволяє приймати ефективні управлінські рішення та забезпечити відповідний рівень фінансової безпеки. З урахуванням нерозривності механізму формування та взаємодії всіх видів ресурсів, фінансових потоків, фінансових результатів та фінансової стійкості підприємства, вважаємо доцільним розглядати фінансову безпеку у призмі концепції управління фінансовими потоками.

В такому контексті фінансова безпека підприємства може розглядатись як здатність до ефективного управління фінансовими потоками, що дозволяє забезпечити стійкий фінансовий стан, реалізацію фінансової стратегії та протидію наявним чи потенційним загрозам сталого розвитку підприємства.

Фінансова безпека на рівні підприємства з погляду формування та використання фінансових потоків підприємства має комплексний характер і передбачає:

- оптимізацію обсягу та джерел формування фінансових ресурсів (власних та залучених), які визначають обсяг всього капіталу;
- пошук механізму ефективного розміщення фінансових ресурсів в активах підприємства (матеріальних та нематеріальних) з урахуванням фактора ліквідності та стійкого фінансового стану;
- покращення фінансових результатів діяльності, збільшення ринкової вартості бізнесу та реалізацію інтересів власників;
- можливість сталого розвитку та протистояння внутрішнім і зовнішнім ризикам в коротко- та довгостроковому періоді.

Традиційну систему індикаторів фінансової безпеки підприємства, яка включає показники рентабельності, ділової активності, ліквідності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості, пропонується доповнити показниками використання фінансових потоків, які кількісно та якісно відображають процес забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Як показує досвід, ресурсний методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємства є більш ортодоксальним і опрацьованим з теоретичної та методичної точки зору. Але з погляду максимізації ринкової вартості підприємства, покращення фінансових результатів та нейтралізації потенційних загроз в стратегічному періоді більш ефективним виступає потоківий метод. Саме він характеризує

процес формування, розподілу, руху, зміни в часовому просторі форм і вартості всіх потоків підприємства, які визначають основні індикатори та рівень фінансової безпеки підприємства.

Основною домінантою забезпечення фінансової безпеки підприємства є здатність протидіяти наявним і можливим ризикам, загрозам та дії несприятливих факторів внутрішнього та зовнішнього характеру. Серед основних ризиків, які формуються в зовнішньому оточенні вітчизняних підприємств агропромислового сектору, М.Я. Дем'яненко відмічає: низький платоспроможний попит населення, недосконалість нормативно-правової бази, зростаюча конкуренція з боку іноземних виробників, існуючий диспаритет цінних відносин між різними сферами агропромислового комплексу, низький рівень фінансової підтримки з боку держави, розвиток інфляційних процесів, що обмежує кредитні відносини. Внутрішніми загрозами, які значно знижують рівень фінансової безпеки підприємств, є: обмежені фінансові можливості більшості суб'єктів господарювання, неорганічна структура капіталу, неповне використання виробничих потужностей, зношеність матеріально-технічної бази, низький рівень використання нематеріальних активів, відсутність стратегічного фінансового планування, нестача кваліфікованих кадрів в сфері фінансового менеджменту [6].

За такої значної кількості потенційних ризиків і загроз функціонування вітчизняних агропромислових підприємств основним інструментарієм забезпечення їх фінансової безпеки є механізм управління фінансовими потоками: їх формуванням, розміщенням, рухом, оптимізацією.

Досвід показує, що проблема забезпечення фінансової безпеки криється в інституційній неспроможності фінансової архітектури вітчизняних підприємств. О.М. Тридід та Г.М. Азаренкова роблять акцент саме на фінансовій архітектоніці як узагальнюючій характеристиці організації взаємодії фінансових потоків економічних агентів. Вони визначають фінансову архітектоніку як систему, в межах якої виділяють факторні умови щодо сталості та безперервності руху фінансових потоків [10]. Основними проблемними аспектами в цій сфері постають: невідповідність руху фінансових потоків стратегічним завданням розвитку підприємства, обмеженість фінансових ресурсів, проблема інструментального забезпечення вирішення фінансових завдань. Важливість побудови фінансової архітектоніки у забезпеченні фінансової безпеки очевидна, адже вона формується сукупністю та складом фінансових ресурсів та джерел їх утворення, що забезпечуються інвесторами, власниками, позичальниками, кредиторами і визначають характер руху фінансових та грошових потоків підприємства. Ці аспекти формують ліквідність, фінансовий стан підприємства, спроможність подолати ризики діяльності та забезпечувати свій сталий розвиток у майбутньому.

На фінансову архітектоніку з позиції забезпечення фінансової безпеки підприємства покладаються наступні функції:

- забезпечення оптимального поєднання різних джерел формування фінансових ресурсів;
- оптимізація структури капіталу та функціональних активів підприємства;
- формування та контроль за рухом фінансових потоків;
- забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості та ліквідності підприємства;

- своєчасне нівелювання та управління ризиками діяльності;
- формування безперервного циклу фінансових потоків та збільшення ринкової вартості бізнесу.

Дослідження теоретико-методологічних аспектів формування фінансової безпеки агропромислових підприємств дозволяють визначити основні системоутворюючі домінанти її забезпечення (рис. 1).

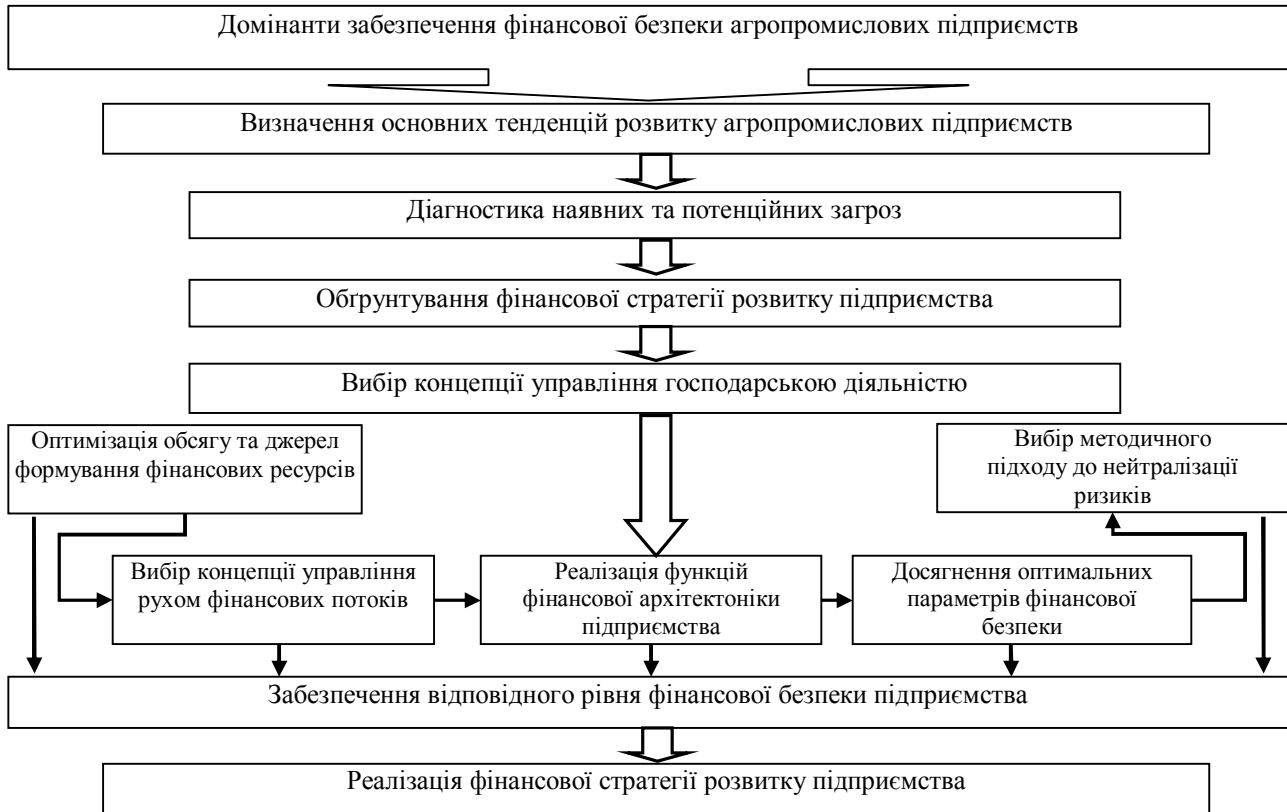

Рис. 1. Домінанти забезпечення фінансової безпеки агропромислових підприємств

Висновки. Діагностику та забезпечення належного рівня фінансової безпеки агропромислових підприємств доцільно проводити на основі використання потокової концепції управління фінансовими ресурсами. Необхідність ефективного управління фінансовими потоками підвищується із активізацією ділової активності суб'єктів агропромислового комплексу, посиленням внутрішніх та зовнішніх ризиків, що загострюють проблему забезпечення фінансової безпеки. Фінансову безпеку слід розглядати в контексті управління фінансовими потоками та удосконалення фінансової архітектури підприємства.

4 Список використаних джерел

1. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 98–103.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека: [монографія] / О.І. Барановський. – К.: Фенікс, 2008. – 338 с.
3. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: «Ника-Центр», 2002. – 751 с.
4. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67.

5. Гришова І.Ю. Аналітичне забезпечення поточкових підходів до управління фінансовими ресурсами молокопереробних підприємств / І.Ю. Гришова // Інноваційна економіка. – 2011. – № 2(21). – С. 101–105.

6. Дем'яненко М.Я. Проблемні питання державної політики фінансової підтримки сільського господарства / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 67–72.

7. Єрмошкіна О.В. Концептуальна модель та механізм управління фінансовими потоками підприємства / О.В. Єрмошкіна // Економічний простір. – 2008. – № 17. – С. 182–184.

8. Ковда Н.І. Структура фінансових потоків підприємства / Н.І. Ковда // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2009. – № 1(35). – С. 372–375.

9. Концепція економічної безпеки України. Ін-т. екон. прогнозування / кер. проекту В.М. Гесць. – К.: Вид-во "Логос", 1999. – 56 с.

10. Тридід О.М. Фінансова архітектура як узагальнювала характеристика організації взаємодії фінансових потоків / О.М. Тридід, Г.М. Азаренкова // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2009. – № 1(4). – С. 7–11.

11. Чупіс А.В. Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств / А.В. Чупіс // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2009. – № 2. – С. 45–49.